

Kilka rad, jak obniżyć koszty stosowania MSRF

Stuart Hartley

Copyright © wrzesień 2010 International Federation of Accountants (IFAC).

Wszelkie prawa zastrzeżone. Tekst wykorzystano za zgodą IFAC.

W celu uzyskania pozwolenia na reprodukcję, przechowywanie lub udostępnienie niniejszego dokumentu należy pisać na adres permissions@ifac.org

Rada 1. Poznać wymogi MSRF

Zaskakujące jest, jak wiele małych i średnich firm audytorskich potrzebuje jeszcze czasu, aby przestudiować MSRF. Niepełna wiedza może być przeszkodą, gdyż stwarza niepewność co do tego, jakie są faktyczne wymogi MSRF. W konsekwencji marnuje się czas na rozważania, co należałoby zrobić i wykonywanie zbędnych działań na wypadek, gdyby się miały okazać przydatne. W szczególności brak wiedzy o wymogach MSRF może prowadzić do tego, że:

- Cały etap oceny ryzyka badania stanie się „dodatkiem” do różnych badań wiarygodności, zamiast być wykorzystany do skupienia wysiłków na badaniu obszarów zagrożonych większym ryzykiem zniekształceń sprawozdań finansowych.

- Proste badanie zostanie przekształcone w skomplikowane i pracochłonne przedsięwzięcie. Może się tak stać, jeżeli wysiłki zostaną skierowane na wypełnianie niepotrzebnych formularzy i list kontrolnych a nie na zawodowy osąd służący dopasowaniu czynności rewizyjnych do wielkości i złożoności badanej jednostki oraz do związanego z nią ryzyka.

Innym ważnym elementem jest postawa. Jeżeli partner odpowiedzialny za badanie jest negatywnie nastawiony wobec MSRF, to ich zastosowanie może po prostu oznaczać dla niego dodatkową pracę a nie sposób na poprawę jakości i obniżenie kosztów badania. Lepiej więc poznać MSRF. Zdobycie gruntownej wiedzy o ich wymogach daje większe możliwości. Wyposaża ona partnera i kluczowych pracowników w narzędzia, ułatwiające wytyczanie kierunków pracy, rozsądne posługiwanie się osądem zawodowym oraz podejmowanie uzasadnionych, poufnych decyzji w takich sprawach, jak:

- Niezbędne przy wykonywaniu zlecenia badania zmiany organizacji pracy oraz systemu kontroli jakości stosowanym w podmiocie uprawnionym, w tym:

- udział partnerów w planowaniu,
- dostosowanie formularzy i list kontrolnych do wielkości i złożoności badanej jednostki, specyfiki branży oraz szczególnego ryzyka zlecenia,
- stała komunikacja z personelem wykonującym badanie oraz regularne przeglądy dokumentacji badania,
- wydajność pracy przy wykonywaniu zlecenia.

- Rozpoznanie obszarów, w zakresie których niezbędne jest przeszkolenie pracowników.

- Ustalenie, co należy uwzględnić (a co wykluczyć) z zakresu badania i oceny ryzyka oraz zaprojektowanie odpowiednich do tego procedur badania.

- Jak zareagować na ryzyko oszustwa.

- Efektywny przydział pracowników oraz innych zasobów.

Zrozumienie wymogów MSRF ma również znaczenie dla:

- stworzenia podstaw niezbędnych do wdrożenia przyszłych zmian MSRF,

- udoskonalenia podejścia do badania dzięki umiejętnemu rozwiązywaniu problemów wynikających z zastosowania standardów do poszczególnych zleceń. Badania wielu małych jednostek mogą być proste, ale niektóre mogą stwarzać wyzwania (wobec mniejszego doświadczenia księgowego czy mniej sformalizowanych kontroli wewnętrznych w tych jednostkach), których nie spotyka się w większych jednostkach.

Rada 2. Rozpoznać źródła ryzyka a nie tylko jego skutki

Biegli rewidenci, chcąc rozpoznać ryzyko, w naturalny sposób, rozpoczynają od zapoznania się ze sprawozdaniem finansowym. O ile może to doprowadzić do wskazania skutków ryzyka dotyczącego prawie każdej jednostki – takiego jak ryzyko wyceny zapasów, kompletności sprzedaży lub dokładności szacunków – to podejście takie może okazać się nieodpowiednie dla pełnego rozpoznania większego i bardziej rozległego ryzyka specyficznego dla danej jednostki. Źródłem tego ryzyka mogą być przykładowo niekorzystne zmiany w branży lub osoba księgowego skłonного do popełniania błędów – co generalnie może wpływać na saldo każdego konta.

Dlatego należałoby rozpocząć od rozpoznania źródeł ryzyka, a dopiero później starać się powiązać te źródła z możliwymi ich skutkami dla sprawozdania finansowego. Na przykład źródłem ryzyka może być zmniejszający się popyt na produkty jednostki. Jednym z oczywistych zniekształceń (będącym skutkiem ryzyka) sprawozdania finansowego będzie wycena zapasów. Błędem byłoby jednak zatrzymanie się w tym miejscu. Pomyślmy także o innych możliwych zniekształceniach wynikających z tego źródła ryzyka. Na przykład zmniejszająca się sprzedaż może prowadzić do utraty przez kierownika ds. sprzedaży premii za wykonanie planów sprzedaży lub też stanowić zagrożenie dla kontynuacji działalności. W rzeczywistości coś, co na pozór wydaje się być zwykłym ryzykiem gospodarczym, może również stać się okazją lub zachętą do popełnienia oszustwa – przykładowo przez kierownika ds. sprzedaży zagrożonego otrzymaniem mniejszej premii.

MSRF 315 jest zatytułowany *Rozpoznanie i ocena ryzyka istotnego zniekształcenia dzięki poznaniu jednostki i jej otoczenia*. Dlatego rozpoznanie ryzyka powinno rozpocząć się od poznania jednostki jako całości a nie od czytania sprawozdania finansowego.

Jednym ze sposobów jest rozpoznanie źródeł ryzyka dzięki poznaniu jednostki i jej środowiska. Poniższy diagram obrazuje takie podejście do analizy ryzyka.

Po uzyskaniu informacji na temat każdego z obszarów należy poświęcić czas na rozpoznanie możliwych źródeł ryzyka, a następnie rozważyć, jakie zniekształcenia (w tym mogące wynikać z oszustwa) mogą wywierać wpływ na sprawozdanie finansowe, jako konsekwencja ziszczenia się ryzyka. Wiele ze źródeł ryzyka rozpoznanych w ten sposób ma rozległy charakter (nie można ich przypisać do konkretnych stwierdzeń), co będzie pomocne przy ocenie ryzyka na poziomie sprawozdania finansowego.

Skuteczne rozpoznanie ryzyka dostarcza informacji, które mogą być wykorzystane do sformułowania konstruktywnych, wymagających rozwiązania zaleceń na temat poszczególnych obszarów.

Rada 3. Poświęcić czas na planowanie

Mówi się, że każda godzina przeznaczona na planowanie pozwala zaoszczędzić pięć godzin na realizację. Wiele małych firm audytorskich potwierdza prawdziwość tego twierdzenia. Efektywne planowanie badania często różni wysokiej jakości badanie mieszczące się w budżecie czasu od badania niskiej jakości powodującego przekroczenie tego budżetu.

Efektywne planowanie wymaga dwóch kluczowych składników:

- Przeznaczenia na ten cel odpowiedniego czasu przez partnera odpowiedzialnego za badanie i kluczowych pracowników. Niekoniecznie oznacza to odbywanie spotkań zespołu wykonującego badanie w biurze firmy audytorskiej. W przypadku niewielkich zleceń planowanie może polegać na odbywaniu krótkich dyskusji na początku badania i w miarę postępu prac.

- Chęci podejmowania kluczowych decyzji na podstawie odpowiedniego zawodowego osądu.

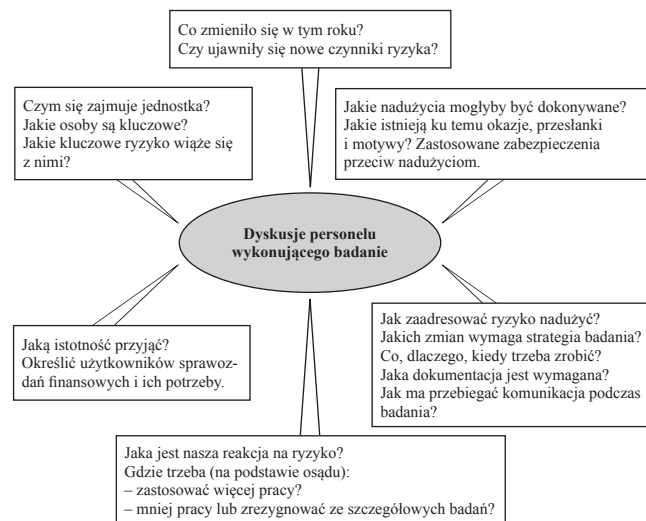
Planowanie obejmuje:

- poinformowanie zespołu wykonującego badanie o specyfice działalności jednostki, zmianach, które zaszły w roku ubiegłym, oraz o możliwych skutkach tych zmian,
- działania, będące reakcją na nieskuteczność badania rozpoznaną podczas wykonywania zlecenia w latach poprzednich,

– upewnienie się, że personel wykonujący badanie w pełni rozumie, czego się od niego oczekuje i czym jest to podyktowane.

Kluczowe pytania, które powinny być omówione podczas spotkania poświęconego planowaniu, przedstawia poniższy diagram:

Należy też zachęcić personel do wskazania obszarów, w przypadku których procedury badania wydają się nadmiernie rozbudowane

wane w porównaniu z ryzykiem zniekształcenia, do badania którego służą. Na przykład: jeżeli spora liczba sald kont jest nieistotna, czy konieczne jest przeprowadzanie wielu standardowych procedur badania, których zastosowanie mogłoby być bardziej odpowiednie do większych sald?

Trzeba poświęcić czas na upewnienie się, że każdy pracownik rozumie potrzebę i cel dokumentacji, którą ma sporządzić. Niezliczone godziny mogą być zmarnowane przez pracowników usiłujących wypełnić formularze, których nie rozumieją.

Inne uwagi dotyczące planowania:

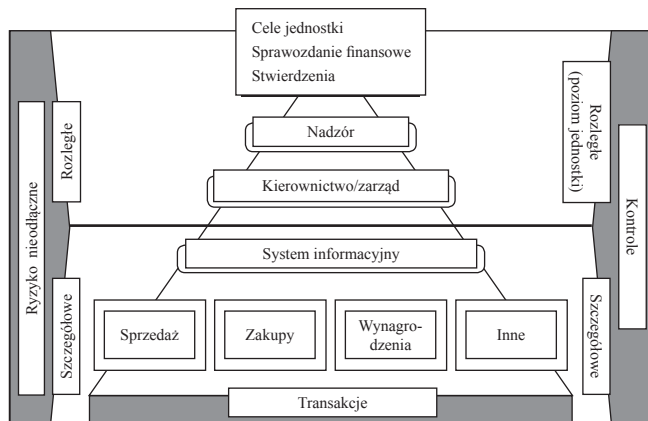
- zapewnić, że do ryzyka oszustwa zastosowano odpowiednie podejście. Ponieważ oszustwo ma charakter umyślny, jego wykrycie może wymagać pewnego elementu nieprzewidywalności, jak np. przeprowadzenia pewnych procedur badania z zaskoczenia. Zachęcanie pracowników do sceptycyzmu i dociekliwości oraz stawiania problemów, czynienia obserwacji i wydobywania na światło dzienne niewyjaśnionych spraw. Oszustwo może być wykryte na skutek złożeń w jedno wielu małych spraw, które pojedynczo wydają się nieznaczące,

- rozważyć przydzielenie podobnych lub powiązanych dokumentacją obszarów badania tym samym pracownikom. Zapewni to niepowtarzanie tych samych czynności w różnych obszarach.

Rada 4. Poznać środowisko kontroli

Poznając środowisko kontroli wewnętrznej mającej znaczenie dla badania, należy dopilnować, aby rozpoznano kontrole tworzące środowisko kontroli. Niektórzy określają te kontrole jako „rozległe kontrole”. Rozległe kontrole, które znacznie

różnią się od transakcyjnych kontroli, dotyczą takich spraw, jak uczciwość i etyka, nadzór właścicielski, kompetencje pracowników, postawy kierownictwa wobec kontroli, zapobieganie oszustwom oraz nadzorowanie kontroli. Poniższy wykres ilustruje jeden ze sposobów postrzegania kontroli rozległych i transakcyjnych.

Najważniejszymi kontrolami w jednostce każdej wielkości są kontrole, które tworzą środowisko kontroli. Określa się je czasami jako „odgórny przykład” i dotyczą wartości pielęgnowanych przez jednostkę oraz zaangażowania jej kierownictwa na rzecz utrzymania kompetencji i przestrzegania zasad etyki.

Jeżeli odgórny przykład jest dobry, to właściciel – kierownik małej jednostki może sprawować skuteczną kontrolę nad transakcjami, która w większej jednostce byłaby możliwa jedynie dzięki daleko idącemu podziałowi obowiązków.

Jeżeli jednak odgórny przykład jest zły, to z łatwością może nastąpić obchodzenie kontroli przez kierownictwo i nawet najlepsze kontrole transakcyjne procesów, takich jak zakupy czy sprzedaż, mogą być obchodzone.

Przy podejściu opartym na ryzyku tylko znaczące kontrole są identyfikowane, dokumentowane i oceniane.

Rada 5. Dbać o ciągłe doskonalenie

Niektórzy biegli rewidenty mają tendencję ślepego podążania za przykładem poprzedniego biegłego rewidenta, czego skutkiem jest sporządzanie akt badania identycznych z aktami z poprzedniego roku. Lepszym podejściem byłoby udokumentowanie badania za pierwszym razem (w pierwszym roku), a następnie aktualizowanie istniejącej dokumentacji (w miarę możliwości) o zmiany, jakie zaszły w kolejnych latach.

Dokumentacja zgromadzona w pierwszym roku powinna umożliwić biegłym rewidentom w latach późniejszych, zwiększenie stopnia poznania jednostki i skupienie uwagi na nowych trendach w branży, kluczowych zmianach działalności, no-

wych, nieodłącznych ryzykach i zweryfikowanych kontrolach wewnętrznych. Jeżeli zmiany są minimalne, taka też powinna być dodatkowa dokumentacja.

Ciągłe doskonalenie wymaga wzięcia pod uwagę bieżących praktyk zawodowych na wszystkich spotkaniach poświęconych planowaniu. Oto kilka sugestii:

Aktualizacja akt badania

MSRF wprowadziły nową terminologię i nowe koncepcje mające zasadnicze znaczenie dla badania. Należy przeprowadzić przegląd indeksu akt badania, aby uwzględnił on nową terminologię i procesy.

Jak najlepiej zweryfikować informacje zawarte w aktach badania – w roku bieżącym i w kolejnych latach

- *Udokumentowanie w jednym miejscu wszystkich rozpoznanych ryzyk oraz ich ocena.* Zgromadzenie dokumentacji dotyczącej ryzyk w jednym miejscu ogranicza możliwość pominięcia któregoś z nich, pomaga w spójnej ocenie ryzyk oraz ułatwia weryfikację dokumentacji. Można także zamieścić odnośniki wiążące dane ryzyko z reakcją na to ryzyko. Podejście takie ułatwia też aktualizację czynników ryzyka na późniejszych etapach badania i w kolejnych latach.

- *Standaryzacja sposobu dokumentowania kontroli wewnętrznych.* Dokumentując kontrole wewnętrzne, należy zapewnić jasne połączenie ryzyka istotnego zniekształcenia z procedurami kontroli, mającymi zmniejszyć to ryzyko. Umożliwia to osobie weryfikującej akta badania ocenę projektu kontroli, a w razie dokonania zmian ich wpływ na kontrolę może być z łatwością określony.

- *Rejestrowanie w jednym miejscu problemów związanych z badaniem, sposobu ich rozwiązania oraz powiązanych z nimi informacji przekazanych kierownictwu i osobom sprawującym nadzór.* Może to być zbiorcze memorandum. Zapewni ono, że kluczowe problemy nie będą pominięte w trakcie weryfikacji akt badania i pomoże przy zaplanowaniu badania w kolejnych latach.

Rada 6. Zapewnić dwustronną komunikację z jednostką

Dobra, bieżąca współpraca (przy zachowaniu niezależności i obiektywizmu biegłego rewidenta) między biegłym rewidentem, kierownictwem oraz osobami sprawującymi nadzór w badanej jednostce ma kluczowe znaczenie dla uniknięcia nieporozumień i konstruktywnej współpracy. Można na przykład rozważyć wyjaśnienie kierownictwu oraz osobom sprawującym nadzór istoty badania, obowiązków biegłego rewidenta wynikających z MSRF oraz działań kierownictwa mogących ułatwić przebieg badania.

**Opracowanie i tłumaczenie
Dorota Wyczółkowska**